

HERKÜL MİLLAS
26 OCAK 2016
Zaman Gazetesi

Dünyada yoksulluğu ve gelir eşitsizliklerini azaltmak için 1940'lardan beri çalışan Oxfam sivil kuruluşu ses getiren son raporunu Ocak 2016 tarihinde yayımladı.

Oxfam doksan ülkede faaliyet göstermekte ve bu alanda halkları uyarmaya, dünyada bir şeyleri değiştirmeye ve yerel kurumlarla işbirliği içinde yoksullara yardımcı olmaya çalışmaktadır. Bu kuruluşun insani duyarlılıklarına ve iyi niyetine katılmamak olanaksız. Yoksulluk, gelir eşitsizlikleri ve haksızlıkları yalnız pek çok acının kaynağı ve bir insanlık ayıbı değildir; aynı zamanda ekonomik gelişmeyi engelleyen de bir durumdur. Bu konuda dünyamızda oldukça geniş bir konsensüs oluşmuştur.

Oxfam'ın en son raporu bu konularla ilgili. Rapordaki somut sayılar kuşkusuz doğrudur. Çünkü

gerçekle uyumlu olmadıkları durumda yalanlanmaları gün meselesidir. Ancak yorumlar ve ima edilenler konusunda söylenebilecekler var. Raporda 2016 yılında dünya nüfusunun yüzde biri geri kalan yüzde doksan dokuzdan daha zengin olacak denmektedir. Dünya ekonomisinin de bu yüzde birin lehine çalışması için planlandığı ve böyle çalıştığı da vurgulanmaktadır. Vergi eşitsizliği de bu duruma bir kanıt olarak verilmektedir.

ZENGİNLİKTE EŞİTSİZLİK VE VERGİ ADALETSİZLİĞİ

Okuduklarımdan çıkardığım sonuç, 1/99 oranının kamuoyunda yanlış anlaşılmış olduğudur. Raporda yazılanlar “bir kişi 99 kişinin tüketeceğini tüketiyor” diye anlaşılmalı. Yani söz konusu model, şöyle imiş gibi gösteriliyor: Bir adada yaşayan yüz kişiye birer kilo buğday düşüyor diyelim; bir kişi 99 kilosunu eline geçirmekte, 99 kişi de bir kilo ile geçinmek durumunda kalmaktadır! Oysa durum farklı. Bir kişi 99 kiloyu tüketmiyor, kontrol ediyor. Mesele tüketim değil, zenginliğe sahip olma ve kontrol etme sorunudur. O bir kişinin konumu, ekonomik kararların alınmasında, teorik olarak, 99 kişiden daha etkili olmasıdır. (Demokratik rejimlerde durum böylesine basit olmasa da; vergilendirme olanağı çoğunlukta olabilir.) Zenginlik bir kişide toplanınca o kişi o zenginliği “tüketmez”, tüketemez; bir kısmını tüketir bir kısmını da yatırıma yöneltir. Kişi zenginleştikçe de oranlar yatırıma doğru artar. Çok yoksul olanlar hiç yatırım yapmaz, yapamaz; en büyük yatırımı da çok zengin olan yapar. Yani şu da söylenebilir: dünya ekonomisinin çalışabilmesi için gerekli yatırımların yüzde 99'unu kişilerin yüzde 1'i yapmaktadır.

Aslında kişinin tüketimi başkadır, göreceli zenginliği başkadır. Bundan dolayı “zenginlik” araştırmaları tüketimdeki gerçek durumu görmemizi engeller. Kısacası: Çok yoksul bir ülkede eşitlik olabilir ve halk açlıktan ölüyor olabilir; ve çok zengin bir ülkede çok büyük bir eşitsizlik yaşanabilir ama halkın tüketim kapasitesi yüksek olabilir. Yoksul bir Afrika ülkesinde tam bir eşitliğin sağlanması tüketimi çok az etkileyecektir. Yani kapitalin az elde toplanması ile tüketim kapasitesinin düşük olması düz orantılı değildir. Hatta ters orantılı olduğunu da düşünebiliriz.

Vergi adaletsizliği ve kaçakçılığı ayrı bir durumdur. Önlenmesiyle sosyal devletin daha etkili olacağına kuşku yoktur. Ama bu, zenginliğin nasıl bölüşüleceğinden ve nasıl kontrol edileceğinden farklı bir konudur. Vergilenmede adalet tam sağlandığında da zenginlikte eşitsizlikler yine devam edecektir. Bu iki konunun –vergi siyaseti ile zenginlikte eşitsizlik– siyasi ve ekonomik sistemin toptan ve radikal bir biçimde değiştirme gereğini gündeme getirmeden bir arada ele almak pratik sonuç sağlayan gerçekçi bir öneri değildir.

EŞİTLİK NASIL SAĞLANIR?

Buraya kadar yazılanlar için kolay tarafı. Bundan sonrası biraz karışıyor çünkü önerilen önlemler çok farklı. Kimilerine göre yatırımların yüksek olması için kapitalin az kişide olması gerekiyor. Başkaları zenginlik bütün kesimlere “oldukça” eşit bölüşülmezse talebin düşeceğini ve dolayısıyla ekonominin yara alacağını iddia ediyor. Başkaları zenginler vergilendirilsin ve yatırımları devlet yapsın diyor. Başkaları devlet ekonomik işletmeleri iyi yönetemiyor ve ekonomiyi batırıyor, en iyisi bunu özel teşebbüs yapsın diyor. Kimileri konuyu etik açıdan ele alıyor ve eşitsizliği ekonominin ötesinde de zararlı görüyor. Keşke sorun zenginden alıp yoksula vermek kadar basit olsaydı.

Oxfam raporu bu yüzden eksiklikler içermekte. “Zengini vergilendirelim, eşitsizlikleri azaltalım” görüşüne karşı çıkanlara cevap sağlamıyor. Yatırımları kim yapacak? Devlet mi? Devlet üretken olabilecek mi? Ortak bir dünya sistemi oluşturulmadan “fazla” vergilendirilen kapitalin ülke içinde kalacağı nasıl sağlanacak? Sınırları kapayarak ve içe kapanarak mı? Ama sanırım raporda en eksik olan konu eşitsizliğin başka bir biçimidir. Raporda kastedilen soyut bir eşitsizliktir: Zenginler/yoksullar biçiminde. Oysa dünyamızda en büyük eşitsizlik ülkeler arasındadır. Her ülke içinde eşitsizlikler var olsa da, asıl uçurum ülkeler bazındadır. Dünyaya bütün olarak baktığımızda bazı ülkelerde adam başına gelirin otuz hatta elli bin doların üstünde olduğunu, bazılarında ise –pek çok Afrika ve Güney Asya ülkesinde– beş hatta iki bin doların altında olduğunu görürüz.

Pratikte, bir Batı Avrupa ülkesi içinde var olan eşitsizlikler çeşitli yollardan “çekilir” kılınmaktadır. Örneğin, işsizlik ödeneği, yoksullar için yardım derneklerinin sağladıkları olanaklar bu yönde çabalar. Asıl sorun, yani açlık düzeyinde yoksulluk, dramatik olarak çok yoksul olan “üçüncü dünya” ülkelerindedir. Eşitlikten söz edilecekse, zenginden yoksula kaynak kaydırılacaksa, bu ülkeler arasında yapılmalıdır. Bu konuda Oxfam raporu oldukça sessizdir.

Bu da anlaşılırdır çünkü bu konu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde tabudur. Hangi zengin veya orta düzeyde gelişmiş ülke vatandaşı, dünyamızda eşitsizliğin giderilmesi için kendi tüketim kapasitesinin azalmasını kabul edecektir? Zenginliğin hem genel olarak zenginden yoksula hem de somut olarak orta zenginlikte ve çok zengin ülkelere çok yoksul ülkelere kaydırılmasını “en sosyalist” kimseler de istememektedir. Bu konudaki ikiyüzlülükte bir konsensüs oluşmuştur. Siz, okurum, eşitsizlik azalsın diye, tüketim kapasitenizin azalmasına razı olur musunuz?